

IV. osnovna šola Celje
Klub mladih raziskovalcev
"HEUREKA"

ULIČNA OPREMA MESTA CELJA

(raziskovalna naloga iz arhitekture)

62 strani
1 preglednica
3 grafikoni
184 fotografij

Avtorja:
ŠPELA HRIBERNIK, 9.a
MILAN NINIĆ, 9.b

Mentor:
MOJMIR MOSBRUKER, prof. geo. in zgo.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, marec 2008

Kazalo vsebine

Izvelek.....	2
1 UVOD	3
1.1 NAMEN NALOGE	3
1.2 METODOLOGIJA DELA	3
2 MESTNA OPREMA	5
3 ULIČNA OPREMA V CELJU	8
3.1 FUNKCIONALNO TIPSKE SKUPINE	8
3.1.1 Oprema za čiščenje.....	8
3.1.2 Razsvetjava	11
3.1.3 Talna oprema.....	15
3.1.4 Komunikacijska in informacijska oprema	18
3.1.4.1 Poštne in telefonske naprave, avtomati	18
3.1.4.2 Postajališča.....	20
3.1.4.3 Reklamni napisi, plakati, oglasne omarice.....	21
3.1.4.4 Informacijska oprema	25
3.1.5 Arhitekturni elementi in edikule.....	28
3.1.5.1 Fasadni elementi in okraski, nadstreški, braniki, stopnice.....	28
3.1.5.2 Kioski, paviljoni, stojnice, stranišča	32
3.1.5.3 Specializirana in drobna ulična oprema	36
3.1.5.4 Ograje in mejniki	39
3.1.6 Oprema za vodo.....	45
3.1.7 Oprema za rekreacijo	48
3.1.8 Unikatna oprema.....	50
3.2 "MESTO JE NAŠA KOLEKTIVNA UMETNOST"	51
3.3 UGOTOVITVE IN DEJSTVA.....	54
4 ZAKLJUČEK	58
Viri in literatura	59
Priloge.....	60

Izvleček

Ulična oprema omogoča bivanje in namensko uporabo prostora - usmerja, obvešča, pomaga.

Dobra ulična oprema je tista, ki jo človek opazi, kadar jo potrebuje.

Namen naloge je oceniti opremljanje Celja z urbano opremo, katere del sta avtorja evidentirala in uredila po kategorijah.

Raziskovalni rezultati, pridobljeni z analiziranjem anketnih odgovorov, intervjujev, opazovanji in primerjanji teoretičnih postavk z dejanskim stanjem, so dokazali, da se pri opremljanju Celja z urbano opremo stroka in celostni vidik premalo upoštevata, da mesto nima poenotene ulične opreme, kar je v dani situaciji pozitivno, ker mora biti prepoznavna in ne uniformirana, ter da sta pri opremljanju mesta z ulično opremo v ospredju cena in funkcionalnost, medtem ko so likovnost, estetika in skladnost drugotnega pomena.

1 UVOD

Ko sedimo na klopci v parku, se z mlajšimi brati ali sestrami odpravimo do igral, odvržemo papirček v koš za smeti ali zraven njega, se lotimo branja revije pod svetilko na ograji, gotovo ne razmišljamo, iz kakšnega materiala so klop, koš za odpadke ali igrala, kdo je odločil o njihovi postavitvi, zakaj je ravno takšne oblike ipd.

Na naslednjih straneh je predstavljena ulična oprema, ki krasi ulice Celja. V ospredje ni postavljen mestni prostor kot celota, pač pa posamezni detajli, predmeti, okraski in spomeniki.

1.1 NAMEN NALOGE

V raziskavi sva želela

- evidentirati ulično opremo in jo urediti po kategorijah,
- celostno oceniti opremljanje Celja z ulično opremo,
- opredeliti likovni in uporabni vidik tovrstne opreme ter
- ugotoviti mnenje Celjanov o kakovosti, funkcionalnosti in estetiki ulične opreme.

V raziskavi sva izhajala iz predvidevanj (hipotez),

- da je Celje ustrezno opremljeno z ulično opremo,
- da ima prepoznavno tipično ulično opremo,
- da sta pri ulični opremi v ospredju cena in funkcionalnost, likovnost in skladnost pa sta drugotnega pomena.

1.2 METODOLOGIJA DELA

Pri načrtovanju raziskovalnega dela sva najprej pregledala in preštudirala osnovno literaturo, kjer sva se seznanila z osnovno teorijo arhitekture, oblikovanja, urbanizma, načrtovanja mest in opreme. Pregledala sva Mumfordovo Mesto v zgodovini, Zupanovo Ulično pohištvo, Rihtar-Strojanov učbenik Prostor mesta, nekaj monografij in enciklopedij o Celju, Plečniku in Hundertwasserju ter revij o oblikovanju prostora (npr. Garten&Landschaft, muenchenske založbe Callwey).

Da bi aktualizirala raziskovalno vprašanje, sva se odpravila v Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje, kjer sva s pomočjo gospoda profesorja Janka Germadnika pregledala obstoječe gradivo ter dobila osnovne podatke in napotke za nadaljnje delo.

Naslednji korak je bilo načrtovanje raziskave in oblikovanje raziskovalnih vprašanj, hipotez, določevanje metodologije dela in delitev dela.

Na Razvojnem centru sva v oddelku za planiranje opravila vezani intervju odprtega tipa z gospo Alenko Kocuvan Polutnik, mag. krajinske arhitekture. Je nosilka številnih projektov, med drugim

tudi avtorica starejšega Kataloga mestne opreme in koordinatorica projekta o reurbanizaciji mestnega jedra. Razjasnila nama je številna vprašanja in veliko pomagala pri raziskavi. Po telefonu in elektronski pošti sva prejela številne odgovore na najina vprašanja iz Zavoda za varovanje kulturne dediščine, Zgodovinskega arhiva, Muzeja novejše zgodovine Celje ter Oddelka za okolje, prostor in komunalo na Mestni občini Celje.

Pri delu sva si sproti pomagala z elektronskimi slovarji, internetnimi viri in elektronsko pošto. Uporabljala sva tudi strokovno literaturo, kjer sva iskala podatke in pojasnila za strokovne izraze, tujke, člene iz zakonodaje itd.

S pomočjo sošolcev sva januarja 2008 anketirala 98 naključnih mimoidočih, da bi ugotovila splošni odnos Celjanov do ulične opreme.

Ulično opremo smo z mentorjem fotografirali v tistih predelih Celja, ki so se nam zdeli najbolj izrazni, oprema pa najbolj uporabna in reprezentativna za mesto. V raziskovalno poročilo sva mestoma vključila tudi stare fotografije iz monografije Celje na starih razglednicah, da sva s primerjavo ulični opremi dodala pridih razvoja.

Zahvaljujeva se mentorju, gospodu Mojmirju Mosbruckerju, za izčrpno pomoč, napisan izvleček in pomoč pri fotografiranju ulične opreme, gospodu Janku Germadniku iz Osrednje knjižnice Celje za napotke, gospe Alenki Kocuvan Polutnik, mag. krajinske arhitekture, za ideje in strokovna pojasnila in gospe Jelki Hribernik, profesorici slovenskega jezika na IV. šoli Celje za slovnični pregled naloge in nasvete.

2 MESTNA OPREMA

"Humano udobje v prostoru je podlaga njegove lepote in njegov kulture." (Maks Fabiani)

"Mesto je prostor človekovega bivanja, ki povezuje tri temeljne sestavine: naravno okolje (zemljišča, okolica, naravni dejavniki pokrajine), družbeno naselitev (posameznika in skupnost, aktivnosti, institucije, šege in navade...) in materialne produkte (oblikujejo kulturo družbe z objekti, ureditvami, napravami in sredstvi)." (Norberg-Schulz, 1984, v Rihtar, 1996, str. 7)

Urbana oprema¹ je oprema mesta, "ulično pohištvo" pa se danes ne pojmuje dokončno, kajti spreminja se in prehaja v druge oblike. Oprema javnega urbanega prostora je najširši izraz za izdelke industrijskega in grafičnega oblikovanja v mestnem pritličju (ulici, op.a.). Javni prostor so ulice, ceste, trgi in parki, ki so dostopni 24 ur dnevno. V praksi urbano opremo enačijo z ulično opremo, vendar je pojem širši, saj zaobjema vsaj še vsebino vrtov, zelenic in parkov. Ulična oprema (pri nekaterih avtorjih pohištvo) je torej "skupek oblikovanih nepremičnih elementov, ki... stojijo v javnem prostoru in ga sooblikujejo... elementi so v prostor postavljeni namensko... in so dopolnili arhitekture in naravnega okolja. Njihova naloga je urejanje človekovega javnega življenja in njegovih medsebojni odnosov v tem prostoru... Elementi opreme so izdelani v več serijah, redkeje unikatno. Lahko so industrijsko oblikovani. Bistvena funkcija opreme je interakcija izdelka, prostora in ljudi." (Zupan, 2000, str. 20)

Del opreme mesta nastaja spontano (obnova tlakovcev, sajenje rož v cvetlične lončke, pisanje grafitov...), druga skupina opreme pa nastaja načrtovano in kontinuirano (npr. obnova in vzdrževanje Gosposke ulice, Mariborske ceste, Glavnega trga, javne razsvetljave ipd).

Arhitektonske ureditve obsegajo usmeritve predvsem za oblikovanje betonskih zidov, opornih zidov, ograj in urbane opreme: svetilk, ograje, oblikovanje nadvoza. Eventualne arhitektonske preureditve objektov zaradi spremembe namembnosti objektov je potrebno določiti z lokacijsko dokumentacijo in soglasjem pristojne službe za varstvo kulturne dediščine... Urbana oprema: svetilke, koši za smeti, informacijske obvestilne table: cestne svetilke ob rekonstruirani Mariborski cesti je potrebno izbrati iz kataloga tipskih svetil. Pri izboru mora sodelovati tudi arhitekt. Druga urbana oprema, kot so koši za smeti, mora biti enaka urbani opremi, ki se uporablja v Celju....

11. člen Odloka o lokacijskem načrtu za rekonstrukcijo Mariborske ulice
(Vir: Uradni list RS, št. 34-1557/2000; v: http://www.celje.si/uprava/cgi/MOC.cgi?page=doc&doc=katalog/planiranje/2000_26plan, povzeto dne 12.1.2008)

□

¹ Posamezni avtorji tudi ne ločujejo izrazov "ulična oprema", "ulično pohištvo", "mikrourbana oprema" ali jo celo enačijo z "urbano opremo" ipd.

"Urbanistično oblikovanje oz. oblikovanje mesta in mestne opreme... dobiva vedno večji pomen... Izkušnje kažejo, da je potrebno posebno pozornost posvetiti... javnemu prostoru in doživetvenemu svetu njegovih uporabnikov... Torej mestno oblikovanje izpolnjuje fizične in psihične zahteve prebivalcev." (Rihtar, 1996, str. 23)

"Kvaliteta/vrsta oblikovanih izdelkov vsebuje zgodovinski okvir, politični okvir, socialni okvir, prostorski okvir, estetski okvir in znanje." (Zupan, 2000, str. 25) Elementi urbanega okolja niso nikoli samostojne celote, temveč so nedeljivo povezani s svojo okolico. Pomembno je, kako se vključujejo z značajem mesta, z ljudmi in s kulturnim izročilom. Na "doživetje" mesta vplivajo tlakovane površine, stopnišča, zidovi, klančine, zelene površine, skulpture, kioski itd. Združitev navedenih elementov tvori značaj mesta, njegovo fiziognomijo.

Ulična oprema omogoča bivanje in namensko uporabo prostora, usmerja, obvešča, pomaga, uporabo prostora dela smiselno. "Dobra ulična oprema je tista, ki jo človek z ulice niti ne opazi, oz. jo opazi le tedaj, kadar jo... potrebuje." (Krečič, Ulična oprema naša vsakdanja, v: Zupan, 2000, str. 22) Človek je tisti, ki mu je ulična oprema namenjena - on mestni prostor uporablja. Oprema urbanega prostora sodi med prilagodljive dele mestnega prostora, ki so podvrženi modnim, funkcionalnim in drugim muham.

Celje je, kot vsa ostala mesta, z novitetami, izumi in ureditvami imelo svoje prelomnice, ki so odpirale nove možnosti in predstavljale osnovo, zaradi katere se je spreminjala tudi mestna oprema.

Leto	Pridobitev v mestu
1473	Končana je bila gradnja mestnega obzidja.
1846	V Celje je pripeljal prvi vlak iz Gradca.
1847	Celje se je telegrafsko povezalo z Dunajem.
1857	Celje se je z Južno železnico povezalo s Trstom.
1873	Mesto je dobilo javno plinsko razsvetljavo.
1902	Celje je dobilo prvi telefon.
1908	Mesto je izgradilo prvi vodovodni sistem.
1913	Celje je prvič dobilo elektriko iz Siemensove elektrarne.
1929	Ustanovljeno je bilo avtobusno podjetje "Avtobus mesta Celja" z 2 avtobusoma.
1930	Prvič so začeli asfaltirati celjske trge.
1954	Celje je dobilo svojo radijsko postajo.
1956	Po veliki povodnji se je začela regulacija Savinje.
1960	Kupili so prvo specialno vozilo za izpraznjevanje pločevinastih posod za odpadke.
1970	V Celju je bil izdelan prvi zabojnik, takrat "kontejner".
1971	V Celje je pripeljal električni vlak iz Ljubljane.
1994	Ustanovljena je bila Televizija Celje.

Tabela 1: **Kronološki prikaz pomembnejših pridobitev v Celju**
(Vir: Orožen, 1974)

1
Bismarckplatz,
1912
Založnik: Gričar & Leskovšek, Celje
1912.
Vir: Celje na starih razglednicah,
1999.

2
Krekov (Bismarckplatz) trg,
2008
Foto: Špela Hribernik

3
Gosposka ulica z Glavnega trga,
1916
Založnik: Fritz Rasch, Celje 1916.
Vir: Celje na starih razglednicah,
1999.

4
Gosposka ulica z Glavnega trga,
2008
Foto: Špela Hribernik

3 ULIČNA OPREMA V CELJU

"Ulična oprema predstavlja danes v strnjjenih urbanih ambientih skorajda relevanten faktor v oblikovanju mestnega prostora; pomeni predmete..., izdelane obrtno in v zadnjem času vse bolj industrijsko, ki so nujna prvina v urbanem sistemu. To so: koši za smeti, klopi, svetilke, korita za zelenje, stojala za kolesa, kioski, telefonske govornice, oglasni panoji, prometni znaki ipd." (Zupan, 2000, str. 17)

3.1 FUNKCIONALNO TIPSKE SKUPINE

"Izbrana mestna oprema² in njena oblikovna določitev predstavljata del identifikacije mesta in izražata stopnjo zavesti neke družbe do mestnega prostora. Koristno je poznati značilnosti, ki prostor urejajo (oblike, barve...), omejujejo (ograde, robovi), povezujejo (parki, trgi...), členijo (objekti, materiali, uporabnost), diferencirajo (letni čas, dan-noč, osvetljenost), označujejo (oprema) in oblikujejo (strehe, arkade...)." (Rihtar, 1996, str. 30)

3.1.1 Oprema za čiščenje

Leta 1960 so v Celju kupili prvo specialno vozilo za izpraznjevanje pločevinastih posod za odpadke. Leta 1970 je bil v mestu izdelan prvi zabojnik, takrat "kontejner". Danes je v mestu razporejenih okoli 25000 različnih posod za odpadke, ki jih odvažajo s 24 komunalnimi vozili. Kljub temu stanje na terenu ne podpira stroke, ki priporoča, da naj bi bila z vsake točke v mestnem jedru vidna vsaj dva smetnjaka.³

Osnovna funkcija tovrstnih elementov je shranjevanje in odstranjevanje odpadkov iz javnega prostora (koši za smeti, smetnjaki, zabojniki...). Tovrstna oprema je vezana na frekvenco in količino pešcev. Posamezne oblikujejo glede na količino in vrsto pričakovanih odpadkov. Danes se pri tovrstni opremi izrazito izpostavlja sortiranje odpadkov in smetnjaki so prilagojeni namenski uporabi. Opremo naročajo prek javnega razpisa, izbere pa jo komisija. Pomemben dejavnik izbire je cena⁴.

□

² Delitev in kategorije ulične opreme so danes številne. V nalogi predstavlja kombinacijo več delitev, ki sva jo v glavnem smiselno povzela po Zupanovem predlogu (Zupan, 2000), ki je prav tako delno prevzeta po Mächtigovi delitvi.

³ Rihtar-Strojan, 1996

⁴ Odgovor po e-pošti, 13.1.2008, Javne naprave Celje

1
Zabojniki ob Dečkovi cesti, 2008
Foto: Špela Hribernik

1

2
Koša za smeti v Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

2

3
Prostor za zabojnike v Kajuhovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

3

4
**Koš za smeti v Ipavčevi
ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

4

5
**Koš za smeti v Kajuhovi
ulici, 2008**
Foto: Mojmir Mosbrucker

5

6
**Koš za smeti v Ipavčevi
ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

6

7
**Koš za smeti v Ipavčevi
ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

7

8
**Zabojnik za papir na
Gledališkem trgu, 2008**
Foto: Špela Hribernik

8

3.1.2 Razsvetljava

Celje je prvo plinsko razsvetljavo dobilo leta 1873. Razsvetljava je likovno izstopajoč element urbane opreme, ki pomeni bistveno spremembo in evolucijo prostora in prehoda v 20. stoletje. Noč je postopoma postala dan. Skladno z likovnimi trendi je močno okrašena.

Osnovna funkcija javne razsvetljave je nočna razsvetljava javnih prostorov, opreme ipd. K razsvetljavi kot ulični opremi prištevamo svetilke, žaromete, svetlobne omare, konzole in kandelabre. Tovrstna oprema zagotavlja varnost in udobje, upošteva značaj in namembnost prostora ter je prijazna do uporabnikov. Zadnja tri leta se veliko govori o svetlobnem onesnaževanju in v mestu so začeli upoštevati tovrstne ekološke zahteve. V stara svetila so namestili posebne usmerjevalce, ki svetlobo iz žarnice usmerjajo v tla. V veliki večini se uporabljajo tudi varčne žarnice. Pri tovrstni opremi je opazen pridih sodobnosti, istočasno pa v veliko primerih sledijo celostnim (nova Srednja zdravstvena šola, preurejena Mariborska cesta, Dom starejših občanov ob Savinji...) ali tipskim (Gosposka ulica, Krekov trg...) ureditvam.

1
Ekološko standardizirana
svetilka v Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

2
Sodobno in estetsko - svetilka v
Kajuhovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

3
Javna razsvetljava na dvorišču
Srednje zdravstvene šole Celje,
2008
Arhitekturni biro Ravnikar-Potokar,
Ljubljana
Foto: Špela Hribernik

3

4
Staro in varčno - svetilka pred
Celjskim domom
na Krekovem trgu,
2008
Foto: Špela Hribernik

4

5
"Trojček" na Krekovem trgu
pred hotelom Evropa, 2008
Foto: Špela Hribernik

5

6
Stilska svetilka v Gosposki ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

6

7
Spomin na stare čase
v Linhartovi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

7

8
Svetilka na stenski ograji
na Glavnem trgu,
2008
Foto: Špela Hribernik

8

9
Reflektorji v Gosposki ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

9

10
Javna razsvetljava, svetilka ob Dečkovi cesti, 2008
Foto: Špela Hribernik

10

11
Svetilki na Oblakovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Svetilka pred Srednjo zdravstveno šolo Celje v Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Viseča ulična svetilka v Cankarjevi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

13

14
Sodobna svetilka na Gledališkem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

15
Trojček svetilk v Stritarjevi ulici,
2008

Foto: Špela Hribernik

15

16
Svetilka iz 80. let prejšnjega
stoletja v Ipavčevi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

16

17
Svetilke pred Zavodom za
zdravstveno varstvo v Ipavčevi
ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

17

18
»Špalir« svetilk javne razsvetljave
v Jenkovi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

18

3.1.3 Talna oprema

Velik problem Celjanov je nekoč bila umazanija in prah v mestu. Čeprav so tlakovane ceste in trge uporabljali že antični Rimljani, so v Celju šele v drugi polovici 19. stoletja začeli makadamizirati ceste. Apneni gramoz so pridobivali iz različnih koncev v okolici mesta, tonalitne kocke pa kasneje z območja Vitanjskih Karavank in Pohorja. Leta 1930 so pričeli s prvim asfaltiranjem trgov v Celju.

Med talno opremo strokovnjaki uvrščajo cestno opremo, kamor sodijo tlakovci, kanali, stopnice idr. Pri tovrstni opremi je pomembna funkcionalnost, zanesljivost, udobnost, ekonomičnost in tudi estetski videz. Izbiramo jih glede na arhitekturo robne zazidave. K talni opremi pa prištevamo tudi elemente, ki so namenjeni urejenim tloom ter olajšajo ali omogočajo premikanje (klančine, kanalniki, pločniki, robniki, pokrovi...).

1
Ostanek tlaka antične rimske ceste v Savinovi ulici, 2008

Foto: Mojmir Mosbrucker

1

2
"Razgibanost" novega tlaka pred Srednjo zdravstveno šolo Celje na Ipavčevi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

2

3
Spretna zaokroženost in pestra kombinacija - tlakovanje Muzejskega trga, 2008

Foto: Špela Hribernik

3

4
Zvezda - središče Celja,
2008
Foto: Špela Hribernik

4

5
Zaobljeni robniki,
barvni tlakovci in asfalt
- most v Lisce na
Čopovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbruger

5

6

6
Kamen na kamen -
robniki, tlakovci in rob
fasade na Linhartovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

7

7
Tonalitna klančina v
Linhartovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

8
**Obroba za nemoteno
rast in zaščito drevesa
na Glavnem trgu, 2008**
Foto: Špela Hribernik

9
**Kanalnik iz proste
prodaje v Ipavčevi
ulici, 2008**
Foto: Mojmir Mosbrucker

10
**Kanalnik iz
bjelovarskega Toma
Vinkovića v Ipavčevi
ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

11
**Kanalnik iz Livarja iz
Ivančne Gorice v
Ipavčevi ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

12
**PAM kanalnik v
Prešernovi ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

12

3.1.4 Komunikacijska in informacijska oprema

Osnovna funkcija tovrstne ulične opreme je vizualen način obveščanja in usmerjanja. Sem prištevamo kažipote, izveske, obvestila, plakatne stebri, postajne table, reklamne napise, signalizacijo. Osnovni element tovrstne opreme je znak - element določene govornice in sredstvo komunikacije. Lahko je vidni, zvočni, svetlobni, tipni. Znaki učinkujejo z zbujanjem pozornosti, razumljivostjo, omogočanjem asociacij, vlivanjem zaupanja in gotovostjo. V ospredju opaznost. Pomemben je "prednostni red" zelenih informacij.

3.1.4.1 Poštne in telefonske naprave, avtomati

Že davnega 1847. leta je Celje z Južno železnico dobilo telegrafsko povezavo z Dunajem, 1902. pa prvi telefon. Danes so stacionarne telefone zamenjali mobilni telefoni. V petdesetih letih prejšnjega stoletja, natančneje leta 1954, je Celje dobilo svojo radijsko postajo, 1994. pa je bila ustanovljena lokalna televizijska postaja TV Celje.

Nahajališča telefonskih aparatov in govornic se načeloma odzivajo na potrebe. Osnovni pogoj namestitve telefonskih aparatov je dostopnost, predvsem za funkcionalno motene osebe.

Poštni nabiralnike nameščamo v polmeru 15-minutne hoje, do 20 m od ceste zaradi dostavnih PTT vozil in okoli 100 cm nad tlemi.

1
Bankomat PBS na
Krekovem trgu, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

2
Poštni nabiralnik na
Glavnem trgu, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

3
Prostostoječi poštni
nabiralnik pred pošto
na Krekovem trgu,
2008
Foto: Špela Hribnik

4
**Parkomat na
parkirišču na železniški
postaji, 2008**
Foto: Mojmir Mosbrucker

5
**Parkomat v Oblakovi
ulici , 2008**
Foto: Špela Hribernik

6
**Telefonska govorilnica
ob Ulici XIV. divizije,
2008**
Foto: Špela Hribernik

7
**Vandalizem -
telefonska govorilnica v
Ulici mesta
Grevenbroich, 2006**
*Vir: Mojmir Mosbrucker,
arhiv*

3.1.4.2 Postajališča

Strokovnjaki priporočajo, da naj bodo avtobusna postajališča spoznavna, vidna, primerno dimenzionirana in informativna - čitljiva. O videzu (sicer "nemogoča" celjska modro-rumena barva), čistoči in predvsem o onemogočeni vidljivosti zaradi divjega plakatiranja Celjani nimajo pozitivnega mnenja. Pri omenjeni oceni občinskim postavljalcem lahko štejemo v dobro edinole enoten tipski videz postajališč.

1
Tipsko avtobusno postajališče v Cankarjevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

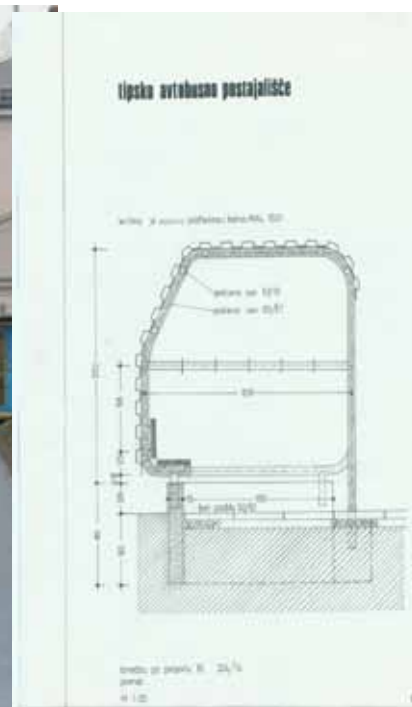
1

2
Avtobusna postajališča na "stari" avtobusni postaji v Ulici XIV. divizije, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

2

3
Načrt za tipsko avtobusno postajališče iz sedemdesetih let 20. stoletja
Vir: Projekt Mestna oprema II, Fascikl II, RC Planiranje, Celje.
Odgovorna: mag. Alenka Kocuvan Polutnik

3

3.1.4.3 Reklamni napisi, plakati, oglasne omarice

1
Reklamna tabla
delikatesne prodajalne
Bacchus v Linhartovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

1

2
Izvirni napis pri vhodu
v ribarnico v
Linhartovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

2

3
Tematski napis pri
restavraciji Titanic v
Aškerčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

3

4
Elektronski reklamni
displej v Aškerčevi
ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

4

5
Reklamni napis na Šparovem centru v Aškerčevi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

5

6
Napis na Srednji zdravstveni šoli Celje, 2008
Foto: Špela Hribernik

6

7
Reklamni napis v Linhartovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

7

8
Reklamni napis v Aškerčevi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

8

9
Reklamna risba v Levstikovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

9

10
Reklamni napisi na ograji v Ulici XIV. divizije, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

10

11
Oglasni pano za plakate
v Gosposki ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Oglasni pano SLG za
plakate na Gledališkem
trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Umetniško okrašen
okrasni plakat na
Spodnjem gradu, 2008
Foto: Špela Hribernik

13

14
**Oglasna tabla na Trgu
 Celjskih knezov, 2008**
Foto: Špela Hribernik

14

15
**Svetlobnica v
 Cankarjevi ulici, 2008**
Foto: Milan Ninič

15

16
**Tipski celjski oglasni
 pano ob Kapucinskem
 mostu na Partizanski
 cesti, 2008**
Foto: Milan Ninič

16

17
**Reklamni panoji na
 Krekovem trgu, 2008**
Foto: Milan Ninič

17

18
**Z reklamnimi plakati in
 lamelnimi reklamami
 »okrašena« avtobusna
 postaja v Celju ob
 Mariborski ulici, 2008**
Foto: Mojmir Mosbruker

18

3.1.4.4 Informacijska oprema

Sem prištevamo tiste dele ulične opreme, katere glavna naloga je nekomercialna sporočilnost, informiranost. V to kategorijo prištevamo smerokazne in informacijske table, izveske, kažipote, signalizacijo.

1
**Prometna informativna
tabla na Prešernovi
ulici, 2008**

Foto: Milan Ninič

2
20
**Informativna tabla
zavarovanega območja
narave na Krekovem
trgu, 2008**

Foto: Milan Ninič

1

2

3
**Smerokaz -
informativna tabla
planinske poti na
železniški postaji, 2008**

Foto: Milan Ninič

4
**Informativna tabla poti
po mestnem gozdu v
celjskem parku, 2008**

Foto: Milan Ninič

3

4

5
Informacijske prometne table ob Partizanski ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

6
Ura na peronu železniške postaje Celje, 2008
Foto: Milan Ninič

7
Usmerjevalne informacijske prometne table na Stritarjevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

8
Ulične table na križišču Ipavčeve in Oblakove ulice, 2008
Foto: Špela Hribernik

9
Ura v Stanetovi ulici, 2008
Foto: Milan Ninič

10
Ura na pročelju celjske železniške postaje, 2008
Foto: Milan Ninič

11
Tematski izvesek pred
gostilno Majolka v
Prešernovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Novo s pridihom
starega - izvesek v
Stanetovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Izvesek na Slomškovem
trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

14
Izvesek v Gledališki
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

15
Izvesek v Stanetovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

15

16
Izvesek galerije Mozaik
v Gosposki ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

16

17
Izvesek v Savinovi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

17

3.1.5 Arhitekturni elementi in edikule

3.1.5.1 Fasadni elementi in okraski, nadstreški, braniki, stopnice

V to skupino štejemo arhitekturne elemente, ki tvorijo specifično ulično opremo in združujejo uporabno in likovno-estetsko funkcijo ter predstavljajo popestritev ulične monotonosti - fasadno okrasje, nadstreški, braniki, stopnice, ipd.

1
**Balkon s kovinsko ograjo na
Glavnem trgu 17, 2008**
Foto: Špela Hribernik

2
**Balkon na Slomškovem trgu
4, 2008**
Foto: Špela Hribernik

3
**Balkon v atriju v Prešernovi
ulici, 2008**
Foto: Mojmir Mosbrucker

4
**Kovinsko okensko okrasje na
kletnem oknu v Ipavčevi ulici,
2008**
Foto: Špela Hribernik

5
**Fasadni okras na nekdanji
Rakuschevi trgovini v
Stanetovi ulici**
Foto: Špela Hribernik

6
**Kovinsko okrasje na
stavbnem pohištvu v
Zagati, 2008**

Foto: Milan Ninić

6

7

7
**S cehovskimi simboli
okrašen vhod v Stanetovi
ulici, 2008**

Foto: Špela Hribernik

8
**Fasadno kovinsko okrasje
v Stanetovi ulici, 2008**

Foto: Špela Hribernik

8

9
**Okno v Savinovi ulici,
2008**

Foto: Špela Hribernik

9

10
**Branik - herma na vogalu
Špitala na Slomškovem
trgu, 2008**

Foto: Špela Hribernik

10

11
Zmaj in kača - okrasje žleba
na Muzejskem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Lesena in kovana vrata na
Savinovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Detajl z vhodnih vrat na
Slomškovem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

13

14
Kljuka na kovanih vratih v
Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

11
Stopnice v park na
Gledališkem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Stopnice s klančino v
Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Stopnice ob policijski
zgradbi v Ipavčevi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

13

14
Lesene stopnice na
Gledališkem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

3.1.5.2 Kioski, paviljoni, stojnice, stranišča

Pomenijo popestritev mestne slike z dopolnjevanjem aktivnosti za zadovoljevanje specifičnih potreb. So edikule - manjši samostojni objekti, v katerih ni mogoče bivati.

1
Prodajni kiosk pred hotelom Evropa na Krekovem trgu, 2008

Vir:
<http://celje.blog.siol.net/files/2007/12/foto0004.jpg>

2
Nekdanji kiosk pri "Kapunu" v Razlagovi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

3
Sodobni kiosk ob Ipavčevi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

4
Kiosk v Vodnikovi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

5
Stojnica na tržnici, 2008

Foto: Špela Hribernik

6
Stojnice na tržnici v
Linhartovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

7

7
Javna prenosna
stranišča na tržnici,
2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

8
Nadstrešek nad
stranskim vhomom
Splošne bolnišnice
Celje, 2008
Foto: Špela Hribernik

8

9
Nadstrešek nad
vhomom v Celjski dom,
2008
Foto: Špela Hribernik

9

10
Nadstrešek pri Zavodu
za zdravstveno varstvo
Celje v Ipavčevi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

10

11
Okrasni nadstrešek v
Linhartovi 22, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Vetrolov picerije
"Beethovenstraße 2" v
Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Nadstrešek nad
vhodom v Špital na
Slomškovem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

13

14
Vetrolov in klančina -
vhod v Osrednjo
knjižnico Celje na
Muzejskem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

15
Tendi v Prešernovi
ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

15

16
Paviljon na Anskem vrhu, 1905

16

17
Paviljon v mestnem parku, 1909

*Obe razglednici - založnik: Fritz Rasch, Celje, 1909.
Vir: Celje na starih razglednicah, 1999.*

17

18
Prometni otok z zaščiteno platano v Ulici XIV. divizije, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

18

19
Ostanki paviljona v mestnem parku, 2008.
Foto: Milan Ninič

19

20
Atrijsko dvorišče v Prešernovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

20

3.1.5.3 Specializirana in drobna ulična oprema

Skupina obsega elemente, ki s svojo funkcijo lajšajo človeku življenje in delo v javnem prostoru in omogočajo specifično uporabo - stojala, pomagala za invalide, idr.

V kategorijo drobne ulične opreme pa smo uvrstili funkcionalno opremo, ki jo uporabljamo posredno ali pa podpira urbano opremo (ščitnike, stojala, podlage idr.)

1
**Klančina pri Celjskih
lekarnah v Stanetovi
ulici, 2008**

Foto: Mojmir Mosbrucker

1

2
**Strma klančina in
stopnice v Kersnikovi
ulici, 2008**

Foto: Mojmir Mosbrucker

2

3
**Dvigalo za invalide pri
Zavodu za pokojninsko
in invalidsko
zavarovanje v
Gregorčičevi ulici, 2004**

*Mojmir Mosbrucker,
arhiv*

3

4
Zaščita dreves v
Trubarjevi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

4

5
"Cvetlični lonček",
2008
Foto: Špela Hribernik

5

6
Zabojnik za dnevnik
Žurnal v Ulici XIV.
divizije, 2008
Foto: Špela Hribernik

6

7
Skladno - s čim?
Betonski element v
Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

7

8
Stojalo za kolesa v
Kajuhovi ulici, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

8

9
Stojala za kolesa pred
knjižnico na
Gledališkem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

0

10
Stojala za kolesa pred
restavracijo Puccini na
Glavnem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

10

11
Stojala za kolesa na
Trgu Celjskih knezov,
2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Stojala za kolesa na
Zvezdi, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

3.1.5.4 Ograje in mejniki

Razmejujejo javni prostor. Mednje prištevamo mejnike, ograje, parapete, slepe zidove, ščitnike... Osrednji današnji problem je promet, ki je (pre)veliko mestnega prostora spremenil v parkirišča, zato so komunikacije osiromašene in tako počasi izginja osebnost mestnih četrti in tipičnost.

1

Ograja na Partizanski ulici, 2008

Foto: Mojmir Mosbrucker

1

2

Ograja pred Celjskim domom na Krekovem trgu, 2008

Foto: Milan Ninič

2

3

Ograja na Čopovem mostu, 2008

Foto: Mojmir Mosbrucker

3

4

Ograja v Ipavčevi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

4

5

Ograja v Kajuhovi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

5

6

Bolnišnični parapet v Ipavčevi ulici, 2008

Foto: Špela Hribernik

6

7
Ograja v Ipavčevi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

7

8
Detajl z ograje v
Ipavčevi ulici 14,
2008
Foto: Špela Hribernik

8

9
Vrata v ograji na
Kocenovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

9

10
Ograja v Razlagovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

10

11
Vrata na Muzejskem
trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

11

12
Parapet v Oblakovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

12

13
Detajl z ograje v
Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

13

14
Ograja v Kocenovi
ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

14

15
**Konfin v Linhartovi
ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

15

16
**Stebrički na
Slomškovem trgu, 2008**
Foto: Špela Hribernik

16

17
**Onemogočanje prometa
v parku, 2008**
Foto: Milan Ninič

17

18
**Zapora in klop v
Ipavčevi ulici, 2008**
Foto: Špela Hribernik

18

19
**Betonski konfini na
Slomškovem trgu, 2008**
Foto: Špela Hribernik

19

20
Rezervirano parkirno mesto za invalide v Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

22

21
Zapornica v hodniku na Gledališkem trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

20

21

22
Kovinski konfin v Oblakovi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

23

23
Zapornica na vstopu v bolnišnico v Ipavčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

24
Vandalizem ali
umetnost?

Vir:
<http://shrani.si/files/img1570xbu3.jpg>, povzeto
21.2.2008

25
Ograja ob Opekarniški
cesti, 2008.

<http://www.grafodesign.si/hrax.si/files/img15ad.jpg>,
povzeto 29.1.2008

3.1.6 Oprema za vodo

Osnovna naloga elementov je oskrbovanje ali krašenje javnega prostora z vodo (vodnjaki in vodovodi, pitniki, hidranti, bazeni). Voda je eden osnovnih elementov človekovega bivanja, vedno privlačen medij v mestnem oblikovanju. Praktičnost izstopa pri hidrantih, rezervoarjih, vodnjakih, estetskost pa pri vodometih, okrasnih bazenih ipd.

1

**Vodomet arhitektov
RC Planiranje v
rondoju na južnem
vstopu v mesto, 2008**
Foto: Mojmir Mosbrucker

1

2

**Vodomet Francija
Purga na Gledališkem
trgu, 2008**
Foto: Špela Hribernik

2

3

**Vodomet Nandeta
Korpnika na Trgu
Celjskih knezov, 2008**
Foto: Špela Hribernik

3

4
Tomaničev pitnik v celjskem parku, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

5
Pitnik ob Srednji zdravstveni šoli v Ipvčevi ulici, 2008
Foto: Špela Hribernik

6
Seidlov studenec okoli leta 1899
Založnik: Regel&Krug, Leipzig, 1899.
Vir: Celje na starih razglednicah, 1999.

7
(Seidlov) Meškov studenec, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

8

**Hidrant ob Dečkovi
ulici, 2008**

Foto: Špela Hribernik

8

9

**Hidrant na celjski
tržnici ob Linhartovi
ulici, 2008**

Foto: Špela Hribernik

9

3.1.7 Oprema za rekreacijo

Tovrstna oprema obsega elemente, katerih osnovna funkcija je omogočati ali olajšati človeku sobivanje na zelenih površinah in na igriščih - igrala, oprema za rekreacijo, klopi, drevesa ipd.

1
Savinjsko nabrežje,
1903

*Tiskar: Stengel & Co.,
Dresden, 1903.*

*Vir: Celje na starih
razglednicah, 1999.*

1

2
Igrala v celjskem
parku , 2008

Foto: Mojmir Mosbrucker

2

3
Igrala na Savinjskem
nabrežju, 2008

Foto: Špela Hribernik

3

4
Tipška celjska klop na
Glavnem trgu, 2008

Foto: Špela Hribernik

4

5
Tipška celjska klop v
parku, 2008

Foto: Špela Hribernik

5

6
Klopi in kamnita miza
v celjskem parku, 2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

6

7
Klopi na Gledališkem
trgu, 2008
Foto: Špela Hribernik

7

8
Klopi ob Ipavčevi ulici,
2008
Foto: Špela Hribernik

8

9
Klopi v celjskem parku,
2008
Foto: Mojmir Mosbrucker

9

3.1.8 Unikatna oprema

Pri teh elementih⁵ prevladuje spominska ali okrasna funkcija z umetniško vrednostjo.

1
Spominska plošča na Slovenskem ljudskem gledališču v Celju, 2008
Foto: Špela Hribernik

1

2
Kalinov spomenik Primožu Trubarju pri cerkvi sv. Maksimilijana
Vir: <http://www.burger.si/Celje/SlikaPrimozTrubar.JPG>

2

3
Bukovčin spomenik A. M. Slomšku na Slomškovem trgu
Vir: <http://i3.photobucket.com/albums/y74/dselcan/tapasedi.jpg>

3

4
Skulptura leva na začetku Gosposke ulice, 2008
Foto: Špela Hribernik

4

5
Spomenik cesarju Jožefu II., 1905
Vir: Založnik in tiskar: D. Hribar, Celje, v Celje na starih razglednicah, 1999.

5

□

⁵ Spomenikom zaradi obsežnosti in kompleksnosti nisva namenila veliko pozornosti

3.2 "MESTO JE NAŠA KOLEKTIVNA UMETNOST"

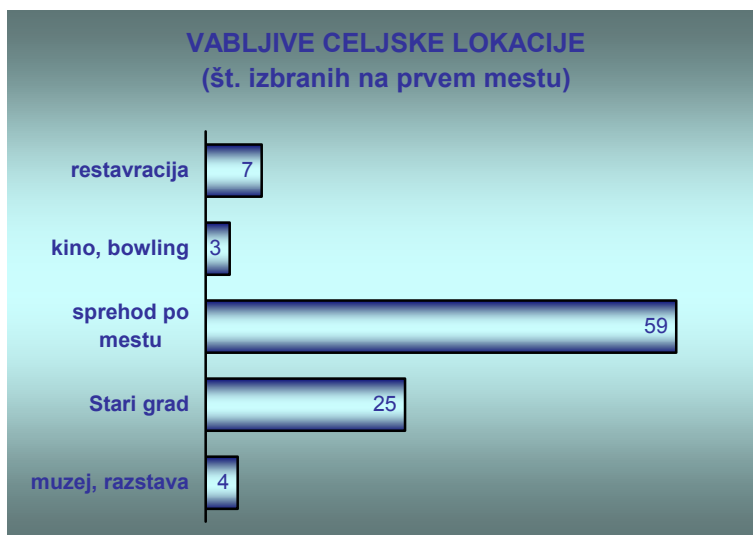
V tem poglavju sva analizirala mnenje strokovnjakov, ga obogatila z beleškami iz literature ter opazovanji na terenu in končno raziskala in predstavila tudi mnenje Celjanov o mestni in ulični opreми.

Dejstvo je, da je "mesto naša kolektivna umetnost, lastnost, ki pomeni višjo kvaliteto bivanja." (Rihtar, 1996, str. 99).

Ulična oprema daje mestu značaj, omogoča bivanje in namensko uporabo prostora.

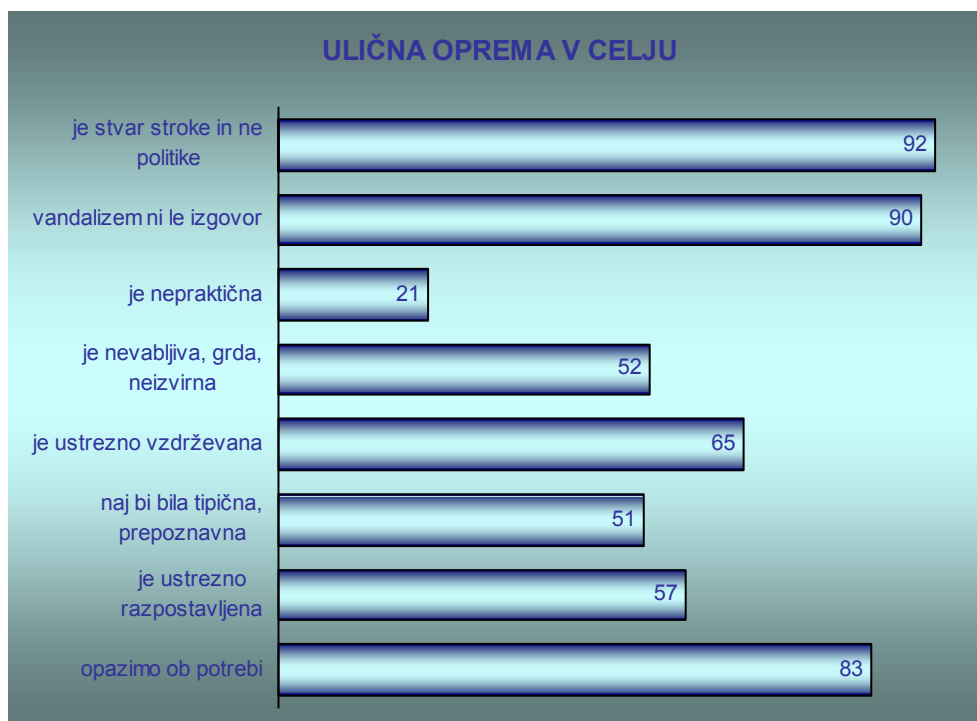
"...oblikovanje mestne opreme... dobiva vedno večji pomen... Izkušnje kažejo, da je potrebno posebno pozornost posvetiti... javnemu prostoru in doživetvenemu svetu njegovih uporabnikov... Torej mestno oblikovanje izpolnjuje fizične in psihične zahteve prebivalcev" (Rihtar, 1996, str. 23) "Tri uveljavljene oblikovalske komponente so tehnologija, marketing in likovnost; ekonomiji in tehniki mora vedno slediti likovna kvaliteta. Rezultat je materializiran v univerzalno berljivem jeziku javne opreme v mestih." (S. Mächtig)

Z anketiranjem sva raziskala splošni odnos Celjanov do ulične opreme. Podatke sva pridobivala s pomočjo sošolcev. V ustni anketi zaprtega tipa sva januarja 2008 anketirala 98 oseb, med njimi 56 oseb ženskega in 42 oseb moškega spola. Dobra polovica (52) anketiranih je bila srednjih let, 11 mladostnikov in 35 starejših oseb. Večina (72) anketiranih oseb živi v Celju, ostali so iz okolice ali iz drugih krajev.

(Grafikon 1, vir: anketiranje, januar 2008, N=98)

V prvem delu ankete sva ugotavljala, kje je "položaj" mesta in urbane opreme v vrednostnem in estetskem sistemu Celjanov. Povprašala sva jih, kam bi peljali obiskovalce Celja, kaj bi jim pokazali in na kaj so v mestu ponosni. Velika večina bi obiskovalcem predstavila mesto in mestne znamenitosti (grafikon 1). Poleg zgradb, zgodovine in razporeditve zelenih površin pa mesto soustvarja tudi vabljava in uporabna ulična oprema. Tako sva posredno opozorila tudi na pomen ulične opreme.

(Grafikon 2, vir: anketiranje, januar 2008, N=98)

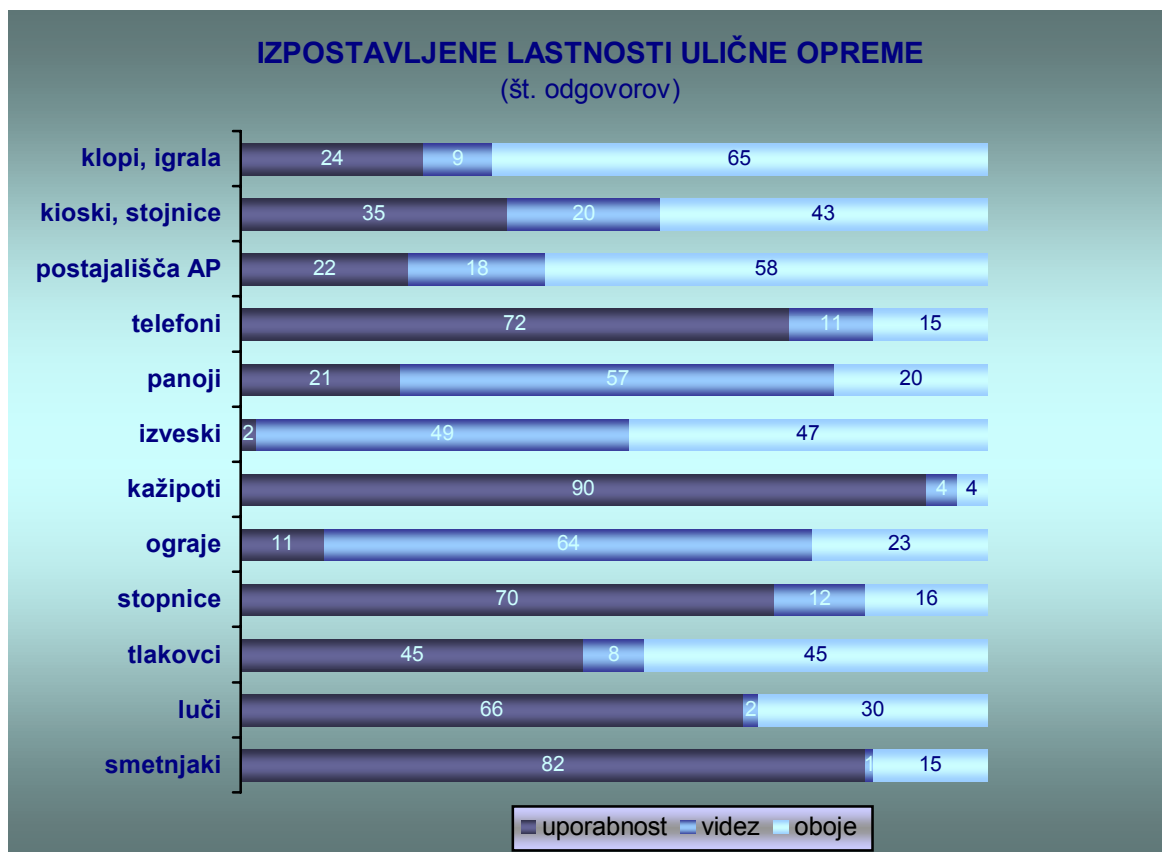
Splošno mnenje o ulični opremi v Celju je prizanesljivo in istočasno kritično. Večina anketiranih (grafikon 2) ulično opremo opazi, ko jo potrebuje, in meni, da je temu tudi namenjena. Istočasno ocenjujejo, da je ustrezno vzdrževana, v veliki večini praktična, a mestoma neustrezno razporejena. Velikokrat je neizvirna in nevabljiva na pogled. Velika večina vprašanih je predlagala, naj se politika in kapital ne mešata v načrtovanje mest in tudi ulične opreme. Ocenjujejo, da se stroke ne upošteva dovolj in da so strokovnjaki premalo pozorni na posebnosti. Izpostavili so problem vandalizma in uničevanja tovrstne opreme, na kar so opozorili tudi odgovorni na Javnih napravah Celje, v Celeii d.o.o. in na Oddelku za okolje in prostor MOC.

Z anketiranjem sva ugotavljala tudi mnenje ljudi o značaju ulične opreme (grafikon 3) - ali izpostavljajo uporabnost in namenskost ali estetski, zgodovinski, skladen videz. Ljudje ulično opremo ocenjujejo v glavnem po uporabnosti in namenskosti. Temu je ulična oprema pravzaprav tudi namenjena.

Pri klopeh, smetnjakih, kašipotih, telefonih in lučeh je po mnenju anketiranih v ospredju uporabnost. Estetski in "doživljajski" videz pa izpostavljajo pri panojih, izveskih, ograjah in vodometih. Enakovrednost lepega in uporabnega pa anketiranci vidijo pri avtobusnih postajališčih, hidrantih, klopeh, talni opremi ipd.

Dokazala sva dejstvo – večja kot je potreba po predmetu, bolj smo ga pripravljene spoznati, bolj strpni smo glede oblik, estetske vrednosti ipd.

Ugotavljava, da je potrebno pri opremi ulic izhajati iz namembnosti, pri tem pa ne pozabiti na upoštevanje stroke, estetskega videza, okoljskih posebnosti ali spomeniško-varstvenih predpisov.

(Grafikon 3, vir: anketiranje, januar 2008, N=98)

Mnenje Celjanov največkrat sovpada z mnenjem stroke.

3.3 UGOTOVITVE IN DEJSTVA

V tem poglavju sva analizirala mnenje strokovnjakov, ga obogatila z beleškami iz literature in opazovanji na terenu ter vanj vključila mnenje Celjanov. Predstavlja ugotovitve, s katerimi odgovarjava na raziskovalna vprašanja in na postavljene hipoteze. Predlogi za rešitev problematike so velikokrat zajeti v samih dejstvih in ugotovitvah, na veliko problemov pa ne moreva ali ne znava vplivati. Oceno, s katero ocenjujeva ustreznost, sva pridobila s pomočjo strokovne literature,⁶ odgovorov po e-pošti, intervjujev⁷ in evidentiranjem stanja na terenu.

"Če hočete uničiti kulturo, začnete z arhitekturo" (Boris Podrecca)

1. Celjska mestna in ulična oprema je v vseh pogledih dovolj pestra in le delno ustrezna.

Dostopnost

- Klančine naj omogočajo samostojno vožnjo invalidom na vozičku. Klančine, kakršne so v podhodih pod "zahodno obvoznico" z naklonom 40°, niso funkcionalne. Robniki na cestah v križiščih in mestnih ulicah pa so s klančinami zadostno opremljeni.
- Priporočena višina namestitve poštnih nabiralnikov je okoli 100 cm, telefonskih govornic v višini stoječega človeka, posebnih govornic pa nižje. Edina invalidom ali otrokom dostopna telefonska govornica je na peronu železniške postaje. Poštni nabiralniki so nameščeni z odprtini v višini od 150 do 160 cm.
- Koši za odpadke naj bodo razporejeni na razdalji 50-100 m. Od vsakega koša za smeti naj bosta vidna najmanj dva. Nahajajo naj se tam, kjer se ljudje zadržujejo in naj bodo opazni, ampak ne vsiljivi. V mestnem jedru je košev za odpadke dovolj, manj ustrezno pa so razporejeni v dostopnih ulicah (Kocenova, Vodnikova, Ljubljanska, Razlagova) in v večjih nakupovalnih središčih. Poleg tega so preveč vsiljivi in vpadljivi.

Tipska umestitev in smotrna izbira materialov

- Elementi urbanega okolja so nedeljivo povezani s svojo okolico, označuje pa jih tudi uporabnost. Kovinske klopi namreč omogočajo lahko in poceni tehnično vzdrževanje. Lesene "baročne" klopi ne sodijo med železobetone in elektronske displeje in obratno displeji in neusklajena barva kolesarnic ne sodi v kulturno-zgodovinsko okolje mestnega jedra (Krekov trg). Moteči so jumbo plakati na zelenicah (kje pa jih ni!?).

Skladnost

- Pri načrtovanju mora težnja po likovni integraciji postati del splošne kulturne zavesti. Smer poti ali tlakovanje naj bo tipsko glede na okolje in lokacijo, razporeditev naprav skladna z arhitektonskimi elementi, npr. koncentrično ali točkovno na trgih, skladna z obliko ulice, drevoreda, posebno poglavje je oblika streh itd.⁸
- Z barvami uravnavamo občutek dimenzije, ustvarjamo identifikacijo prostora in spodbujamo razpoloženje. Bela barva klopi v zelenju preveč bode v oči in ni praktična za vzdrževanje.

□

⁶ Rihtar, Zupančič, 1996; Bernik, 2007; Zupan, 2000

⁷ Alenka Polutnik, RC Planiranje Celje; Tina Glinšek, Celeia. d.o.o. Celje, Tanja Hohneck, Zavod za varovanje kulturne dediščine Celje, servis 48 - več avtorjev

⁸ to vprašanje prepuščava stroki

Modri koši za smeti v kulturno-zgodovinskem okolju mestnega jedra so tujek (npr. Krekov in Slomškov trg, Gosposka ulica).

Ustreznost

- Klopi so razporejene na mestih rekreativnih površin, pri mestnih znamenitostih, na prostoru zanimivih pejzažev, razgledov ipd. Klopi primanjkuje ob Savinji od Špice proti Levškemu mostu, ob Koprivnici, v Mestnem gozdu in okoli velikih nakupovalnih centrov. Premalo jih je na Golovcu in tudi na trgih v mestnem jedru.
- Funkcionalna nezdružljivost (npr. kjer je kontejner, ni posedanja za kavo) je v Celju ustrezno upoštevana.
- Funkcionalna pogojenost (npr. kjer se toči pijača, ponuja sladoled, hrana v plastični embalaži, so koši za smeti) je v Celju ustrezno upoštevana.

Učinkovitost v zagotavljanju upoštevanja specifičnih predpisov

- Na tem področju Celje "pade na izpitu". Zelenice se spreminjajo v parkirišča (Dečkovo naselje, Nova vas, Otok). Divje oglaševanje nima meja in zavor. Podjetniška miselnost je pri vsiljenem reklamiranju že zdavnaj preseгла dober okus, strokovne (in zakonske) pogoje ter informativnost. Proti vandalizmu smo nemočni. Celje se utaplja v neumetniških grafitih. Najmanj tretjina izveskov v mestnem jedru je motečih. Zablokirani so hidranti in požarne poti, zaparkirana parkirna mesta, rezervirana za invalide. Varnost, čistost in urejenost otroških igrišč še ni popolna, izboljšuje pa se z ograjevanjem.

Uporabnost

- Ulična in urbana oprema mora služiti namenu. Nosilci pri stojalih za kolesa niso vselej ustrezno široki. Poškodovana ali dotrajana so igrala (vandalizem v parku), na otroških igriščih so pasji iztrebki in uporabljene injekcijske igle.
- Postajališča prometa so v Celju spoznavna, vidna in primerno dimenzionirana.
- Razsvetljava služi namenu ponoči, zagotavlja varnost in udobje ter okrasno učinkuje podnevi. V Celju je razsvetljava solidno umeščena v prostor, je ekološko, tehnično in oblikovno ustrezna.
- Osvetljevanje mora biti nebleščeče in učinkovito, reflektorji pa varčni z visokim izkoristkom in nemoteče usmerjeno svetlobo. Javna celjska razsvetljava ustreza smernicam, moteče so nekatere svetlobne reklame in displeji. Mestoma so neustrezno postavljeni reflektorji za osvetljevanje spomenikov (Glavni in Gledališki trg) in sakralnih objektov (Slomškov trg in Jožefov hrib).

2. Oglasne table, klopi (mestni park) in nekateri manjši objekti (avtobusna postajališča) zaradi neprilagodljivega ali nerednega vzdrževanja izgubljajo namen in uporabnost. Vzrok je velikokrat vandalizem, vendar je premalo rednih obnavljanj, kar pa je posledica slabega načrtovanja ali večnega pomanjkanja finančnih sredstev. Zaradi neustrezne, površne ali necelostne izbire je ulična oprema velikokrat prehitro uničena, neakovostna in neokusna. Uporaba in vzdrževanje sta nepraktična in draga.

3. Likovnost, estetika in skladnost se upoštevajo samo še na spomeniško varstvenih območjih v ožjem mestnem središču.

Mestna oprema v zakonodaji pogosto ne obstaja posebej. V Zakonu o urejanju naselij in drugih posegov v prostor, ki je veljal zadnje desetletje, je mogoče opremo in pravila za njeno postavljanje iskati posredno. Statuti občin niso tako natančni, da bi zajeli bistvene pravne okvire

za oblikovanje, razen pri velikih sistemih (pošta, ceste, komunikacije), ki imajo svoja, pogosto bolj tehnična pravila.

Pri postavljanju ulične opreme v Celju velja Zakon o prostorskem načrtovanju, standardi za mestno jedro pa so drugačni kot v okolici mestnega jedra.

Varstvo dediščine ne obsega le ukrepov za fizično ohranitev, temveč zajema celotno ohranjanje in uporabo dediščine, torej tudi možnost za njeno vključevanje v sodobno življenje in uporabo, javno dostopnost in njeno popularizacijo.

Ena od temeljnih vidikov varstva dediščine je nadzor nad posegi v dediščino (27. do 33. člen)...

...»poseg v dediščino« (v nadaljnjem besedilu: poseg) so vsa dela, dejavnosti in ravnanja, ki kakor koli spreminjajo videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo dediščine ali ki dediščino uničujejo, razgrajujejo ali spreminjajo njeno lokacijo, zlasti pa:

... dela pri vzdrževanju in uporabi dediščine,

– premeščanje dediščine ali njenih delov,

– dejavnosti in ravnanja, ki se izvajajo v zvezi z dediščino ali neposredno z njo..."

(26. alineja 3. člena)

Spomeniško-varstvena določila o varovanju dediščine

(Vir: Zakon o varstvu kulturne dediščine, v: Uradni list RS 16/2008)

4. Oblikovalska, arhitekturna in urbanistična stroka se ne upoštevajo dovolj ali sploh ne. Problemov velikokrat ne rešujejo celovito. Videz ni vedno ustrezen. Včasih izstopa preveč (neskladje z okolico - jumbo plakati sredi zelenic ob Dečkovi cesti, modri koši za smeti v kulturno-zgodovinskem okolju mestnega jedra, betonski bloki z ruševjem sredi Slomškovega trga idr.), drugič premalo (neopazne table, avtomati, oprema), kar je dokaz o neustreznem in necelovitem obravnavanju. Sorazmerja med finančnim, uporabno-tehničnim in likovnim ni več. "Problemi urejanja so v samovoljnih in nestrokovnih posegih v prenavo objektov, v premalo domiselno arhitekturo novogradenj, v problemih urejanja odprtega prostora, ulic, trgov in javnih zelenih površin." (<http://www.celje.si/doc/gradivo-reurbanizacija.pdf>)

5. Pri opremljenosti ulic lahko izbiramo različna izhodišča. Včasih sta poudarjeni uporabnost in namembnost, drugič cena ali možnost vzdrževanja, tretjič zopet likovnost. V vsakem primeru je (bi bilo) potrebno tudi pri uporabnosti upoštevati umetniško noto, vabljenost in tipičnost ulične opreme. Večina anketiranih ulično opremo v Celju opazi, ko jo potrebuje. Ocenjujejo, da je ustrezno vzdrževana, v večini praktična in v mestu v glavnem ustrezno razporejena, ampak prevečkrat grda, neizvirna in nevabljiva na pogled.

6. Mesto Celje nima tipične prepoznavne ulične opreme. Poenotena je v glavnem informacijsko-komunikacijska ulična oprema (telefoni, avtobusna postajališča, večinoma bankomati) in v glavnem oprema za čistočo. "Barve so izbrane po vzoru celjskega grba. Modra barva je barva umirjanja, zato smo za koše predlagali rumeno, ki je bolj opozorilna, vidi se od daleč, je topla, prijazna. To, kar prevladuje danes, je odločitev brez smisla in posluha za mesto." (Polutnik) Nenazadnje pa si v stanju, kakršno je, tipične opreme niti ne želimo. Smiselna bi bila, če bi bili v njej upoštevani likovni, uporabno-tehnični in ekonomski vidiki. Tega pa ni. Tako je bolj smotno, da se za vsako mestno območje posebej pripravijo pogoji ureditve, vključno z ulično opremo, in da se za vsako ceno ne vztraja na enotni opremljenosti.

Svetovni kongres o prenovi in kulturi gradnje v Gradcu leta 2003, v letu mesta kulture, je v zaključkih jasno opredelil, da odgovornost za dobre rešitve ni samo na arhitektih in investitorjih, ampak predvsem na politiki. Danes je prevečkrat bolj cenjena politična lojalnost kot strokovnost. Spreminjajo se politične strukture in selijo se tudi strokovnjaki in "strokovnjaki".

Na razpisu za dobavo in postavitve mestne opreme je bil izbran najugodnejši ponudnik in hkrati je bil izbran tip in oblika mestne opreme. Kar se tiče vzdrževanja mestne opreme vse parkovne klopi na območju Mestne občine Celje letno prebarvamo, redno pa se zamenjujejo manjkajoče in dotrajane letve, koši za smeti se redno praznijo, poškodovani se nadomeščajo z novimi.

Izbor mestne opreme

(Vir: Odgovor v servisu 48 na <http://www.servis48.si/view?id=2279>, povzeto 27.2.2008)

"Z Oddelkom za urejanje prostora na Mestni občini Celje se oblikovalci dogovorijo, kakšno opremo bodo postavili, na večino njihove nadaljnje izbire pa arhitekti velikokrat nimajo vpliva... Pri izbiri opreme za mestno jedro ima nekaj besed tudi Zavod za varovanje kulturne dediščine, ki ima posebna pravila za ta predel mesta, arhitekti pa imajo tudi strožje zahteve glede postavitve." (Polutnik) Celje danes nima t.i. mestnega arhitekta, ki bi situacijo spremljal in z njo rasel.

"Institucija mestnega arhitekta je verjetno eden najbolj raztegljivih in nedefiniranih pojmov v sistemu prostorskega načrtovanja na lokalni ravni. Neposredno je ne definira noben zakon, zato so njen obstoj, področje delovanja in pooblastila tako rekoč prepuščeni domišljiji," pojasnjuje Darja Zabukovec. "Prejšnji zakon o prostorskem načrtovanju je opredeljeval občinskega arhitekta, nova zakonodaja ga ne vsebuje več. V okviru občinskih služb bi ga mesto sicer lahko opredelilo, na primer kot županovega svetovalca, vendar moramo ob ustanovitvi institucije mestnega arhitekta vedeti, kaj želimo, da ta institucija počne, kakšna pooblastila lahko ima glede na veljavno zakonodajo in pristojnosti lokalne skupnosti, vsekakor pa bi morala biti strokovna podpora legitimno izvoljeni politiki. Ob do sedaj narejenih napakah in stranpoteh v načrtovanju slovenskega mestnega prostora menimo, da bi taka institucija morala imeti nesporno avtoriteto pri politiki kot strokovni in drugi javnosti, sama institucija pa je brez zakonsko podprtih pristojnosti, na osnovi katerih bi lahko ukrepala, lahko le posvetovalno telo."

Občinski arhitekt

(Vir: Marlen Premšak, Celje potrebuje mestnega arhitekta, http://nepremicnine.si21.com/Novice_iz_sveta_nepremicnin/Celje_potrebuje_mestnega_arhitekta.html, povzeto dne 28.1.2008)

Kakor koli že, načrtovanje urbane opreme je kompleksna dejavnost in preresna, da bi jo obravnavali enostransko ali jo prepustili nestrokovnjakom, ne glede na vzrok.

4 ZAKLJUČEK

"NIHČE NA SVETU NI ORGANIZIRAL ČISTILNIH AKCIJ ZA UNIČEVANJE ZGREŠENIH URBANISTIČNIH POTEZ." (Gojko Zupan)

Urbana oprema se danes ne pojmuje dokončno, kajti spreminja se in prehaja v druge oblike. Oprema javnega urbanega prostora je najširši izraz za izdelke industrijskega in grafičnega oblikovanja v mestnem pritličju. Javni prostor so površine, namenjene ljudem 24 ur na dan. In koristno je poznati značilnosti, ki prostor urejajo (oblike, barve...), omejujejo (ograje, robovi), povezujejo (parki, trgi), členijo in diferencirajo (dan-noč, osvetljenost), označujejo (oprema) in oblikujejo (strehe, arkade). (Rihtar, 1996)

V okviru raziskave je nastal katalog ulične opreme s 179-imi primerki ulične opreme v Celju, razporejene po funkcionalnih tipskih skupinah. Osnovni namen raziskave je bil evidentirati ulično opremo, jo urediti po kategorijah ter celostno oceniti opremljanje Celja z ulično opremo. V raziskavi se je izkazalo, da vsa začetna predvidevanja ne držijo.

- V Celju je opremljanje z ulično opremo le delno ustrezno,
- stroka in celostni vidik se premalo upoštevata,
- mesto nima poenotene ulične opreme, kar je v dani situaciji pozitivno, ker mora biti prepoznavna in ne uniformirana in da je
- pri opremljanju mesta z ulično opremo v ospredju cena in funkcionalnost, likovnost pa je drugotnega pomena.

Smotrno bi bilo proučiti in pojasniti splošno neupoštevanost oblikovalske stroke ali se poglobiti v spolitiziranost določenih odločitev v urbanizmu. Zanimiva bi bila tudi študija primerjave našega in tujega položaja, npr. italijanskega ali avstrijskega opremljanja mest z urbano opremo. Neraziskana in odprta ostajajo vprašanja sodobnejše in prožnejše zakonodaje.

Pri oblikovanju gre torej vedno za dialog in usklajevanje. Dober dizajn je vedno usklajen z okoljem, tudi če je sodoben. "Včeraj postavljena prostorska oprema mestnih pritličij je danes zgodovina... Oblikovanje urbane opreme ne more izstopiti iz zgodovinskega in prostorskega okvira. Kljub temu pa mora upoštevati strokovne... urbanistične in arhitektonske trende in iti v korak s časom, /.../ saj prostor dojema človek z vsemi čutili in ga živi danes" (Zupan, 2000, str. 17).

Viri in literatura

1. Arhitekturni vodnik, spletna povezava <http://www.arhitekturni-vodnik.org/?search=&arhitekt=0&tip=0&kraj=3&obdobje=0>
2. Bernik, S. (2007). Katalog Mesec oblikovanja 2007. http://www.mesecoblikovanja.com/uploads/RX/9T/RX9TvlYiOef3OrlXN26Gsw/katalog_2007.pdf, povzeto 28.2.2008
3. Biser na Savinji: Celje na starih razglednicah (1993). Nazarje: EPSI.
4. Cvirn, J. (1999). Celje. Nazarje: EPSI.
5. Garten&Landschaft, (2001). Revija za ureditev eksterierjev in interierjev. Številke 1-12. München: Calwey.
6. Horvat-Pintarič, V. (1961). Francesco Robba. Zagreb: DHU.
7. Hundertwasser, F. (1997). Architecture : For a more human architecture in harmony with nature. Köln: Taschen.
8. Mumford, L. (1969). Mesto v zgodovini. München:Callwey.
9. Orožen, J. (1974). Zgodovina Celja in okolice. II. del. Celje: CZC.
10. Plečnik, J. (1986). Arhitekt Jože Plečnik, 1872-1957. Ljubljana: Delavska enotnost.
11. Pozzetto, M. (1997). Maks Fabiani -vizije prostora. Kranj: L.I.B.R.A.
12. Priročni slovar tujk (2005). Zgoščenska. Ljubljana: Cankarjeva založba.
13. Projekt Mestna oprema II, Fascikl II, RC Planiranje, Celje. Odgovorna: mag. Alenka Kocuvan-Polutnik
14. Rihtar, F. in Zupančič-Strojan, T. (1996). Prostor mesta. Ljubljana: FA.
15. Spletne strani Društva krajinskih arhitektov Slovenije, <http://www.dkas.si/>
16. Strokovne podlage za projekt reurbanizacija starega mestnega jedra (2007), na [http://www.kapitol.si/konferenca/pps/reurb_predstavitev_2008.ppt# 256,1](http://www.kapitol.si/konferenca/pps/reurb_predstavitev_2008.ppt#256,1), mestna občina celje strokovne podlage za projekt reurbanizacija mestnega jedra ii. faza
17. Vreg, F. (1975). Društveno komuniciranje. Zagreb:CIP.
18. Zupan, G. (2000). Ulično pohištvo. Ljubljana: DZS.

Priloge

Priloga 1: ANKETNI VPRAŠALNIK - ZBIRNIK

Ugotovimo mnenje: Uporabnost ali zgodovinsko-umetniška, estetska vrednost?

Tabela 1: Izpostavljene lastnosti ulične opreme (št. odgovorov)			
	uporabnost	videz	oboje
smetnjaki	82	1	15
luči, kandelabri	66	2	30
tlakovci	45	8	45
robniki	94	0	4
pokrovi	82	4	12
ograje	11	64	23
stopnice	70	12	16
balkoni	5	33	60
kažipot, signalizacija	90	4	4
izveski	2	49	47
plakati, reklamni panoji	21	57	20
telefoni	72	11	15
postajališča AP	22	18	58
kioski	39	10	49
stojnice	35	30	33
PTT nabiralniki	76	8	14
klopi	14	11	73
igrala	29	7	62

Preverimo njihove odgovore in dodamo ustreznost, funkcionalnost!

Tabela 2: Koši za smeti in klopi so (število)		
	DA	NE
preredko postavljeni	68	30
barva in oblika sta nepomembni	63	35
v mestnem jedru naj bi bili drugačni kot izven njega	72	26

Tabela 3: Vodometi v mestu so (število)		
	DA	NE
nepotreben balast na cesti	14	84
voda poživlja	83	15
nimajo uporabne vrednosti	44	54

Tabela 4: Razsvetljava mora biti predvsem (4 – najpomembnejše, 1-najmanj) (št. odgovorov glede na rang-mesto)				
	4	3	2	1
spomeniško-varstveno skladna z okoljem	16	3	39	40
ekološko varčna	14	69	10	5
tehnično-osvetlitveno smotrna	68	18	9	3
estetska	0	8	40	50

Tabela 5: Izveski v mestnem jedru naj bodo (3 - najpomembnejše, 1 - najmanj) (št. odgovorov glede na rang-mesto)			
	3	2	1
pregledni, čitljivi	40	51	7
estetski, tematsko-umetniško izdelani	54	29	15
uporabni, služijo naj namenu	4	18	76

Določimo mesto ulične opreme v vrednostnem in estetskem sistemu anketiranih:

Tabela 6: Kam bi peljali tuje obiskovalce v Celju? (5 - najprej, 1 - sploh ne bi peljal) (št. odgovorov glede na rang-mesto)					
	5	4	3	2	1
muzej, razstava	4	18	35	27	14
stari grad	25	40	19	5	9
sprehod po mestu, parku	59	21	11	5	2
bowling, kino	3	10	11	21	53
solidna restavracija	7	9	22	40	20

Ugotovimo mnenje o ulični opremi na splošno:

Tabela 7: Ulična oprema... (št. odgovorov)		
	DA	NE
je opazna, kadar jo potrebujemo	83	15
je ustrezno razpostavljena	57	42
naj bo prepoznavna, enotna, tipska	51	47
je neustrezno vzdrževana	65	33
je grda, nevabljiva na pogled, neizvirna	52	46
je nepraktična, premalo uporabna	21	77
vandalizem je dejanski problem in ni le izgovor "občine"	90	8
je stvar stroke in ne politike ali podjetništva	92	6

Priloga 2: POJMOVNIK ULIČNEGA POHIŠTVA

V slovarčku bova predstavila najmanj znano ali največkrat slišano poimenovanje⁹ opreme javnega prostora. V opremo niso uvrščeni premični elementi ulične opreme, ki niso vezani na konkreten prostor mesta (uniforme, vozila).

AVENIJA: zelo široka velemestna cesta, ločena z zelenicami in drevoredi
BALUSTER: stebriček, del ograje, ki oblikovno spominja na vazo
BRANIK: fasadna ovira; odbijač
BUSTA: poprsje, javni spomenik s poprsno podobo
BREŽINA: utrjena strmina ob cesti
CITY LIGHT – SVETLOBNICA: večja svetlobna omara z reklamo v velikosti plakata
ČOFOTALNIK: plitev bazen z vodo za igro otrok
DISPLAY: elektronska informacijska tabla, z menjajočimi se sporočili
EDIKULA: manjši samostojen objekt, v katerem ni mogoče bivati
FONTANA: kiparsko okrašen vodnjak, lahko vodomet
HERMA: slop s portretno glavo in falično obliko na podstavku v grški antiki, kasneje portretna glava na stebrastem podstavku
HIDRANT: kovinski nastavek za cevi z zapiralko nad vkopanim vodovodom
IZLAGALNICE: omare za izložbe (starinske)
JUMBO: velika tabla s plakati večjih dimenzij, bolje tabelnik, več dimenzij
KALDRMA:(iz gr. kalos dromos): lepa pot, tlakovana površina, tlakovana pot
KANALNIK: betonski, kamnit, kovinski pokrov nad kanalom
KANDELABER: svečnik, steber ali drog z lučjo; nosilec svetilke
KANTON: obcestni kamen, mejnik, običajno kamnit in s slikano ali klesano oznako
KLANČINA: kamnit, poševno obsekan in ob robovih zaobljen kos robnika
KONFIN: stebrasta oznaka roba ceste ali talnih površin, obcestni kamen, smernik, mejnik
KRAJNIK: kamnit končni robnik, navadno zaobljen vogal (starinsko)
LAMELNA REKLAMA: reklamne pogodbe iz premičnih lamel, »rolo reklame«
LATERNA: svetlobnica, vrsta svetilke
MITNICA: hišica, zavetišče za pobiranje cestnine ali mostnine
MULDA: poglobljen, utrjen manjši jarek ob robu poti ali ceste
NADSTREŠEK: streha na nosilcih, lahko na samostojne nosilce postavljena streha
OVOJ: drevesni ovoj, lesena ali kovinska zaščita, lahko obloga dreves
PARAPET: ograja, zid do prsne višine človeka
PAVILJON: odprt kiosk za razstavo, glasbenike, ples, nadstrešek
PAVIMENT: tlakovanje, pločnik (starinsko)
PERGOLA: ogrodje za rastlinske vzpenjalke, zazelenjen nadstrešek

□

⁹ Zupan, 2000.